

Številka: 100-01-1/2021/2
Ljubljana, 19. 2. 2021

Predlog

Državni svet Republike Slovenije je na 37. seji, 24. 2. 2021, v skladu z 98. členom Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20 in 123/20), obravnaval Pobudo državnega svetnika dr. Matjaža Gamsa glede zagotovitve varne zaposlitve za vse delavke, ki so na porodniškem dopustu in vsaj eno leto opravljajo delo na podlagi pogodbe o zaposlitvi za določen čas, ter na podlagi prvega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - UPB1 in 95/09-odl. US, 21/13-ZFDO-F in 81/18 – odl. US) sprejel naslednji

S K L E P:

Državni svet Republike Slovenije podpira pobudo državnega svetnika dr. Matjaža Gamsa ter Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter Ministrstvu za javno upravo predlaga, da pobudo proučita in nanjo odgovorita.

Pobuda državnega svetnika dr. Matjaža Gamsa se glasi:

Prouči naj se možnost vzpostavitve zakonskih podlag, ki bodo zagotovile varno zaposlitev za vse delavke, ki so pred nedavnim rodile oziroma so na porodniškem dopustu, delo pa vsaj eno leto opravljajo na podlagi pogodbe o zaposlitvi za določen čas.

Obrazložitev:

V okviru Državnega sveta je bilo ob obravnavi posameznih zakonodajnih predlogov ter letnih poročil pristojnih državnih organov (Varuha človekovih pravic Republike Slovenije in Zagovornika načela enakosti) že večkrat opozorjeno na zaskrbljujoč položaj žensk, ki delo opravljajo na podlagi pogodbe o zaposlitvi za določen čas in ki so v primeru odločitve za materinstvo pogosto postavljene pred tveganje, da bodo izgubile možnost nadaljnje zaposlitve po vrnitvi s porodniškega dopusta. V primeru, da je ženska zaposlena za nedoločen čas, je na podlagi zakonskih določb njena zaposlitev po vrnitvi s porodniškega dopusta resnično varna, medtem ko so zaposlene za določen čas v podrejenem, t. j. diskriminatornem položaju. Kot izhaja iz podatkov Statističnega urada Republike Slovenije, je bilo 2019 za določen čas zaposlenih 9,5 % delovno aktivnih žensk oz. 41.000 žensk, od tega v starostnem razredu 15–24 let 6.000 žensk, v starostnem razredu 25–34 let 19.000 žensk, v starostnem razredu 35–44 let pa 10.000 žensk¹.

Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr., 47/15 – ZZSDT, 33/16 – PZ-F, 52/16, 15/17 – odl. US, 22/19 – ZPosS, 81/19 in 203/20 – ZIUPOP DVE; v nadaljevanju: ZDR-1) v 182. členu navaja, da imajo delavci zaradi nosečnosti in starševstva pravico do posebnega varstva v delovnem razmerju ter da mora delodajalec delavcem omogočiti lažje usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti. Pri tem pa ženska, ki je zaposlena za določen čas in se ji med trajanjem porodniškega dopusta

¹ Vir: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0762108S.px>.

navedena pogodba izteče, nima nobene zagotovljene zaščite ali zagotovila, da se bo lahko vrnila na delovno mesto, saj je od posameznega delodajalca odvisno, ali ji bo pogodbo za določen čas podaljšal (če ima za to interes oziroma če je to dopustno v skladu z zakonskimi omejitvami glede zaposlovanja za določen čas) oziroma z njo sklenil pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas. Zato se mlade ženske, za katere bi bilo sicer v določenem starostnem obdobju najbolj verjetno, da bodo lahko zanosile, pogosto odločajo premakniti materinstvo v kasnejša leta, kar pomeni vrsto dodatnih težav zanje in za državo.

Ženske v primeru, da se jim pogodba za določen čas izteče med ali tik po zaključenem porodniškem dopustu, nimajo druge izbire, kot da se, če nimajo možnosti takoj najti druge zaposlitve, prijavijo v evidenco brezposelnih na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, ki v takšnih primerih ženske usmerja v nekatere (alternativne) rešitve (npr. koriščenje subvencije za samozaposlitev za osebe, ki prvič v Sloveniji odpre s. p. ali prvič registrira dejavnost; davčne olajšave za delodajalce za zaposlitev mlajših oseb za nedoločen čas; spodbuda za zaposlitev prejemnikov denarnega nadomestila v skladu s 66.a členom Zakona o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 – ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13, 32/14 – ZPDZC-1, 47/15 – ZZSDT, 55/17, 75/19, 11/20 – odl. US in 189/20 – ZFRO) itd.), ki pa za žensko, ki je zaradi skrbi za otroka v posebej ranljivem položaju, ne predstavljajo želene in primerne rešitve.

V praksi se z opisanimi težavami srečujejo ženske, zaposlene tako v zasebnem kot javnem sektorju, v okviru slednjega pa še posebej v visokem šolstvu in znanosti, kjer so pogoste zaposlitve za določen čas v skupnem obdobju 5 do 10 let. Kljub opozorilom sindikatov in državnega svetnika dr. Matjaža Gamsa, predstavnika interesov raziskovalne dejavnosti, je v večini ostalih poklicnih skupin v praktično celotnem javnem sektorju ta problematika rešena, medtem ko na področju visokega šolstva in znanosti ostaja aktualna. Pri tem je nerazumljivo, da država in Evropska unija ponujata pomembne dodatne stimulacije za zaposlovanje žensk v znanosti in visokem šolstvu, hkrati pa se jih z zakonsko ureditvijo na nacionalni ravni diskriminira na enem od zanje najpomembnejših življenjskih področij.

Na podlagi dane pobude za zagotovitev varne in kontinuirane zaposlitve za ženske, ki so zaposlene za določen čas in so pred kratkim rodile, bi se lahko učinkovito rešilo naslednje zaznane težave:

- diskriminatoren odnos do žensk, ki niso zaposlene za nedoločen čas, kar je posebej izrazito v visokem šolstvu in znanosti, kjer so pogoste zaposlitve za določen čas v skupnem obdobju 5 do 10 let;
- prelaganje odločitve za materinstvo na starejša leta, s tem pa poglobljanje demografske krize v Sloveniji. Na leto se rodi cca. 20.000 otrok, kar je 10.000 premalo za normalno reprodukcijo. Posledično družbi manjka energije, poguma, tudi življenje je zaradi tega na splošno manj kakovostno. Projekcije kažejo, da bo v nekaj 100 letih slovenski narod ob tako nizki rodnosti izumrl, podobno kot tudi drugi manjši evropski narodi, če se ne bodo razmere bistveno spremenile. Namesto trajnostne rodnosti 2,1 otroka na žensko, imamo zadnja desetletja v povprečju okoli 1,5 otroka na žensko, kar je bistveno premalo;
- pomanjkanje kakovostne delovne sile zaradi premalo otrok, zaradi česar slovenski trg dela lahko normalno deluje le na podlagi delovnih aktivnosti migrantov. Aktivacija navedenega segmenta potencialne delovne sile se sicer izvaja dokaj stihijsko, zamenjava domačih kakovostnih kadrov z uvoženimi pa pogosto povzroča velike dodatne probleme v infrastrukturi in socialni, tako da so tovrstne zaposlitve precej dražje kot v primeru zaposlitve domače delovne sile. Predlagane rešitve bi zato kratkoročno in

tudi dolgoročno pozitivno vplivale na gospodarstvo, saj je primerno število otrok nujno za vzdržnost pokojninskega sistema;

- nizko stopnjo kakovosti življenja mladih z vidika zagotavljanja pogojev za materinstvo, varnosti otrok in družine. Ker Slovenija brez zadostnega števila mladih ne bo mogla več dolgo delovati uspešno, bi bilo treba z ustreznimi ukrepi navedeno kakovost življenja mladih bistveno izboljšati.

Glede na aktualno demografsko sliko v državi bi se moralo na ravni države sprejemati usmerjene ukrepe na področju usklajevanja družinskega in poklicnega življenja, ki bi omogočili dovolj varne in primerne okoliščine za ustvarjanje družine. Pri iskanju ustreznih rešitev bi bilo posamezne parametre seveda smiselno prilagoditi specifični situaciji (npr. ali je pogoj za zagotovitev varnosti zaposlitve najmanj eno ali dve leti zaposlitve za določen delovni čas), predvsem pa je ključnega pomena, da se končno začne iskati konkretne rešitve za mlade, ki so trenutno v relativno slabem položaju z vidika osnovnih pogojev za življenje, zaradi česar se težko odločajo za otroke in družino v za to najbolj primernem življenjskem obdobju. Z odločitvami za družino tako odlašajo, kar ima za posledico (pre)nizko stopnjo aktivnosti slovenske družbe v gospodarskem in socialnem smislu.

Po mnogih letih zapostavljanja problematike mladih in demografskih izzivov bi se z ustreznimi politikami in ukrepi ter intenzivnejšim angažmajem političnih odločevalcev trenutni negativni trendi zagotovo lahko obrnili v pozitivno smer. Eden od možnih začetnih korakov je tudi zagotovitev ustrezne zaščite žensk s pogodbo o zaposlitvi za določen čas, ob njihovi vrnitvi na delo po porodu oziroma zaključenem porodniškem dopustu. Posledično se daje pobudo, da se prouči možne načine za zakonsko ureditev izpostavljene problematike.

* * *

Državni svet Republike Slovenije predlaga Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter Ministrstvu za javno upravo, da pobudo proučita in v skladu s četrtem odstavkom 98. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15 in 55/20) nanjo v roku 30 dni odgovorita.